

Labod izhaja tritedensko
v nakladi 2650 izvodov
Odgovorna urednica:
Lidija Jež
Lektoriranje:
Tone Jakše
Grafična priprava:
DIC tozd Grafika
Tisk:
Tiskarna »Novo mesto«

labod

glasilo delovne organizacije labod tovarne oblačil novo mesto

leto XIV

novo mesto, maja 1988

številka 7 ✓

v današnji številki

S 7. številko Laboda nekoliko zamujamo. Želeli smo predstaviti nove sestave delavskih svetov v naših tozdih, zato smo izid odlagali. No, tokrat nam ni uspelo, torej predstavitev pridejo v naslednji številki.

- Naše šivilje so zopet tekmoval.
- Zadali smo si nalogo: dvigniti proizvodnjo na ravni DO za 1,5 odst. Kaj lahko rečemo o (ne)doseganju tega cilja, v pogovorih z vodji proizvodenj.
- Ste pripravljeni darovati katerega svojih organov in s tem rešiti življenje? RK Slovenije želi pospešiti akcijo pridobivanja darovalcev delov telesa po smrti; o tem in o dragem zdravljenju ledvičnih bolnikov s hemodializo pišemo v današnji številki.
- Pogovor z Mirkom Rupnikom o Poljski in z Darinko Antončič o delu komisije za nagrajevanje.
- Pa še kaj...

Predstavnice mladinske organizacije v ljubljanskem delu Laboda v pripravah na letošnje srečanje.

priznanje dober delavec

Ob 1. maju smo letos v novomeškem delu Laboda prvič podelili priznanja DOBER DELAVEC. Prejeli so jih:

TOZD LOČNA:

Martina Kovač (brigada 5100 — likarica — zlagalka)
Milka Krese (brigada 1100 — finokrojilka)
Dragica Zupančič (brigada 4200 — šivilja)

TOZD COMMERCE:

Anica Golob (vodja disponentske službe)
Štefan Metelko (modelar v pripravi kril in hlač)
Zinka Kušar (vzorčna krojačica — enota Commerce v Ljubljani)

DSSS:

Milena Košiček (personalno — administrativna dela v KSS)
Jožica Kukman (zbiranje in obdelava statističnih podatkov — PAS)
Bojan Potočar (ekspedit — splošna služba)
Franci Juršič (pravna služba)

produktivnost

Med cilji, ki smo si jih zastavili za letos, je tudi dvig produktivnosti na ravni delovne organizacije za odstotek in pol. V prvem kvartalu je uspelo dvigniti produktivnost le tozdoma Delta in Tip-top, v ostalih tozdih pa je ta celo nižja, kot je bila v enakem lanskem obdobju.

V 1. številki letošnjega glasila so vodje proizvođenj spregovorili o tej in ostalih letošnjih nalogah. Njihova mnenja o zvišanju produktivnosti lahko strnimo v trditvi, da bomo ta cilj lahko dosegli, če bomo spremljajoče dejavnosti (pokritje proizvođenj in ustrezna priprava) zagotovljene in nemotene.

Kako vodje proizvođenj danes gledajo na rezultate v produktivnosti?

Angelca Blatnik, tozd Tip-top:

»V Tip-topu smo podobno kot v ostalih proizvođenjih tozdih zapisali v planske akte za leto 1988, da bomo dvignili produktivnost za 4,5 odst. ter dosegli plan proizvođenj 100 odst. v normalnem delovnem času. To je pomenilo velik zalogaj, veliko breme, saj nas je vse do pozne jeseni 1987 leta pestilo pomanjkanje delavcev, ne le v neposredni proizvodnji, marveč tudi pomanjkanje kadra za opravljanje zahtevnejših strokovnih nalog. Tudi starostna struktura delavcev je še vedno pri vrhu lestvice ostalih tozdov, navkljub intenzivnemu zaposlovanju mladih. Še bolj pa je zaskrbljujoč podatek, da se veča število delavcev, ki imajo zaradi bolezenskih težav štiriurni delavnik, ali pa so v postopku za upokožitev. Tako imamo okoli 5 odst. zaposlenih v neposredni proizvodnji s skrajšanim delovnim časom.

V tozdu Tip-top smo ob analizi ranju doseženih rezultatov dela za 4. trimesečje letošnjega leta zadovoljni, saj so doseženi pozitivni premiki pri fizičnih kazalcih uspešnosti, ne pa na finančnem področju. Predvsem je razveseljivo dejstvo, da smo uspeli doseči plan proizvođenj v višini 102,31 odst. v normalnem delovnem času brez nadur ter dvigniti produktivnost od planiranih 4,5 odst. na 3,17 odst. Na dosežene rezultate je vplivalo več elementov, predvsem pa je potrebno omeniti naslednje:

— zamenjava iztrošenih in tehnološko zastarelih šivalnih strojev (čeprav v celoti še nismo zamenjali opreme, saj imamo v obratovanju še okoli 25 strojev, starejših od 20 let);

— prerazporeditve delavcev, ki trajneje ne dosegajo rezultatov, na dela in naloge, kjer so učinkovitejši. Tu gre predvsem za premike med mlajšo delovno silo, ki kljub uspešno zaključenem pripravništvu vselej ne uspeva dosegati primernih rezultatov, ter za delavce, ki zaradi bolezenskih težav niso več uspešni na določenem področju dela;

— odgovornejši odnos do izvajanja medfazne kontrole kvalitete ter s tem v zvezi pravočasno odkrivanje nastalih napak;

— enotnejši proizvodni program s prehodom na predelavo ženskih kostimov za izvoz v dveh proizvodnih linijah ter tako manj izgubljenega časa na menjavi tehnološke dela;

— skrb za kratke, jedrnate sestanke, še posebno v času, ko je storilnost na nižji točki.

To so le nekateri od elementov, ki so neposredno vplivali na produktivnost. Gotovo pa bi bili rezultati še boljši, v kolikor bi dosegli večjo kontinuiranost lansiranja delovnih nalogov v proizvodnjo. Tu mislim predvsem na ekstremne pojave v fazi krojenja, ki nihajo z zahtevnostjo modela in tkanine in ki imajo za posledico, da je krojilnica 100% preobremenjena ali pa nasprotno, da je predimenzionirana. Proizvodni tozd na ta problem nima vpliva, mnogo pa se da postoriti že v planski službi v tem pogledu, da ne lansiramo v zaporedju črtastih ali karo tkanin, kar sicer povzroči nepravčasno pripravljen nalog za šivalnico, navkljub dragemu nadurnemu delu. Nič kolikokrat pa se dogaja, da DN dobimo v krojenje le dan pred šivanjem, kar nam ponovno povzroči dodatne stroške, bodisi skozi podaljšan delovni čas ali kritje razlike v OD delavcem, ki so bili premeščeni z drugih opravil na krojenje. S podobno situacijo se srečujemo tudi v likalnici. Ne le, da so likalne preše za likanje kostimov ozko grlo, šivanje gumbov je v tekoči sezoni nemalokrat vzrok zakasnele odpreme, saj se je obseg tega opravila povečal do štirikrat. Za primer naj službi podatek, da je na pretežni količini ženskih kostimov za izvoz po 22 gumbov na enem kosu. Tudi v programu ženskih kompletov imamo modele s po 23 gumbi. Da bi take naloge odpremili v predvidenem roku, moramo imeti za šivanje gumbov množico zaposlenih, ki smo jih premestili v likalnico. Porušena razmerja v obsegu opravil med fazami konfencioniranja, trdim, da so eden od večjih vzrokov padca produktivnosti, ter posledično, za zamik odpreme DN. Zato bi kazalo v metodi planiranja spremeniti, da je nosilec za izračun zasedenosti in zgotovitve DN le višina minut za šivalnico.

Nadaljnja večja ovira za višjo produktivnost so likalne naprave. V Tip-topu je likalnica opremljena

za likanje ženskih plaščev in delno moških oblek. S prehodom na predelavo oprijetih ženskih kostimov za izvoz je stanje komajda še vzdržno za ceno napora, ki je vložen, da je kos kvalitetno zlikan na neprimernih kalupih likalnih preš, katerih letnica izdelave sega v leto 1950. Pred odgovornimi delavci v Tip-topu in DO je tako neodložljiva naloga, da se čimprej pristopi k postopni zamenjavi likalnih naprav, sicer se bomo morali preusmeriti v proizvodnjo za maj zahtevno tržišče.

Ob iskanju predlogov za dvig produktivnosti pa ne smemo prezreti vloge, ki jo ima tehnološka priprava dela za proizvodnjo. Vzrok, da se čestokrat srečujemo z mnogimi neznankami v neposredni proizvodnji, ki bi morale biti razjasnjene v predpisovanju tehnoloških navodil za delo, ni več v pomanjkanju kadra na tem področju dela. Gre bolj za odgovornejši odnos do opravljenega dela in do tako občutljive teme, kot je predpisovanje normativov časa izdelave, ki je osnova za nagrajevanje dela v neposredni proizvodnji. Kaj torej pomeni ne dovolj temeljito pripravljeno delo, očitno še niso vsi dobobra spoznali, ali pa gre tudi za napako v metodi nagrajevanja v tem pomenu, da OD režijskih delavcev ne temeljijo na mesečnem ocenjevanju kvalitete in kvantitete opravljenega dela. Prepričana sem, da imamo prav tu kot DO še veliko rezerve, kajti proizvodni tozdi smo le zadnji člen v verigi celotnega procesa dela, zato so naši rezultati tudi odraz kvalitete dela posameznih služb.«

Jaka Mlinar, Zala:

»Osnovni razlog, da nismo dosegli povišanja produktivnosti, je slabo pokritje proizvođenj. Veliko je bilo čakanja, veliko menjav, veliko premikov pol končanega izde-

lka, ker delovni nalogi niso bili popolni. Vse to prinese izgube, ki jih ni lahko nadomestiti. Najtežji je bil februar, kasneje pa se je situacija le malo popravila. Pri vsem skupaj ne gre le za zamudo časa, kajti če delo ni tekoče, je preglednost nad kvaliteto slabša, kasnejše odkrivanje napak pa je vedno dražje.

Torej, slabo pokritje proizvodnje in nepopolni delovni nalogi so osnovni razlog za nedoseganje planirane produktivnosti. Ob tem razlogu, za katerega lahko trdim, da bo v drugem trimesečju presežen, saj se je stanje že precej izboljšalo, pa ostaja še ena cokla našega dela v proizvodnji Zale. To je fiksirna preša. Ta je sicer nova, toda nabavljena je preozka, prekratka preša s premajhno kapaciteto. Pri kosu izgublamo od 25 do 30 odst. časa, kar pomeni v končnem znesku kar precejšen denar. V planu imamo nabavo ustrezne preše, saj je delo z obstoječo zelo težko, zahteva organizacijo dela v večih izmenah, rojeva, pa nam samo izgubo.«

Franci Junc, Temenica:

»Rezultati kažejo, da je Temenica s svojimi rezultati v konici Labodovih tozdvov. To pa nam samim ne zadošča, saj menimo, da bi lahko dosegali še boljše rezultate. Doseganje plana je sicer lepo, v prvem kvartalu smo v kumulativni dosegli 103,95 odst. plana, plan proizvodnih minut, kar je zelo realen podatek, pa 104,35 odst. Vse to smo dosegli ob visokih bolniških izostankih, saj so bili ti 12,72 odst. Zato trdimo, da smo z doseganjem plana zadovoljni, nikakor pa ne moremo biti zadovoljni z našo produktivnostjo.

Pogled na proizvodno problematiko pa kaže na števine vplive: prostorsko smo zelo stisnjeni in ni nikakršnih možnosti za organiza-

Franci Junc: »Plisirana krila so nam povečevala nedokončano proizvodnjo«.

cijske premike. Manjka nam določenih specialnih strojev za posamezne operacije, kar je narekovalo podaljšano delo in druge rešitve. V delu smo imeli veliko plisiranih kril, kar je zaradi plisiranja pomenilo ogromno nedokončane proizvodnje, saj so se krila vračala v Temenico kar po mesec in še dlje. Tudi s tujimi partnerji smo imeli dokajšnje težave. Prišlo je do nerazčiščene tehnologije, do zamude pri dobavah blaga in podobno. Veliko bi imeli reči tudi o naši pripravi dela. Nepopolni delovni nalogi so gotovo močna zavora produktivnosti. Težave imamo s slabimi kopijami krojnih slik. V brigadah imamo po več različnih artiklov v različnih materialih, od sukničev prek plaščev do jopičev iz alkantare, volne, platna, itd. K temu lahko dodamo tudi šest mladih delavk, ki so štete polno, so pa vendarle komaj zaključile pripravniško dobo in ne morejo še dati vsega od sebe. In seveda naraščajočo bolniško in še posebno porodniško, kar prinaša s seboj tudi večjo nego.

Kljub vsem naštetim težavam, ki jih ne bo lahko premostiti, pa vendarle menimo v Temenici, da nam bo do konca leta uspela naloga: dvigniti produktivnost. Težko bo, vendar pa se bomo kar se da potrudili.«

Franc Kranjc, Delta:

»Glede na lanske slabe rezultate Delte je bila seveda prva naloga popraviti produktivnost. To nam je tudi uspelo, čeprav z doseženim še ne moremo biti zadovoljni. Še naprej bo prva bitka za doseg 100-odstotnega plana in nato še naprej za dvig produktivnosti za odstotek in pol nad tem rezultatom. Da pa nam je vendarle uspelo popraviti rezultate, vidim pogoje v nekoliko bolj izurjenem timu (vsak mesec se pri mladih pozna). Več delovnih izkušenj je za proizvodnjo, kakršna je naša, ogromnega pomena. Z mladimi, ki dela še ne poznajo v vseh podrobnosti in ki še niso osvojili hitrosti in natančnosti, ne moremo in ne smemo računati na poln rezultat.

Pisali smo tudi že o organizacijskih spremembah, ki so izhajale predvsem iz samostojnih manjših brigad, ločenih po programu srajc in bluz, kar je tudi dalo svoj rezultat.

Imeli pa smo tudi precej težav. Predvsem odsotnost je zelo visoka. Samo na porodniški imamo 8 odst. delavk, kar pomeni 40 delavk (če je na normiranih delih 500 delavk), in tudi ostala bolniška je nad planom. Ne smemo mimo dejstva, je 16 naših delavcev dela po 4 ure.

Zaradi dela v dveh izmenah si ne moremo pomagati s podaljšanim delom pri reševanju ozkih grl, torej pridejo v poštev le sobote. Probleme smo imeli z rezervnimi deli za nekatere stroje. Tako pričakujemo v bodoče tehnološke izbol-

jšave, ki bodo tudi prispevale k še boljšim rezultatom. Predvsem bi bilo nujno spremljati proizvodnjo prek računalnika. Sedanji način dela zahteva preveč pisanja, preveč drobljenja, skratka velike izgube časa, zamud. Prvenstveno bi morali spremljati proizvodnjo skozi računalniško obdelavo podatkov.«

Ivan Žohar, Libna:

Vzroke, ki so vplivali na to, da nismo uspeli zvišati produktivnosti, gre iskati v treh smereh. Nad planiranim odstotkom so bolniški izostanki, težave s pokritjem proizvodnje in s tem v zvezi menjavo dela ter precejšnje število mladih moči, ki so komaj naredile pripravniški izpit, polnega rezultata pa še ne morejo doseči. Poudaril bi rad, da naštetto ni opravičilo za nedoseganje planiranega dviga produktivnosti, so pa to prav gotovo tehtni vzroki.

Brigada, ki že nekaj let dela za izvoz predvsem tanki jersey, je bila postavljena pred težave. Zaradi zmanjšanja naročil je prišlo do zamenjave dela, in sicer iz predelave 190 gramskega blaga na predelavo debelejšega, 300 gramskega. Torej iz utečenega dela, na katerega so bili navajeni ljudje in pripravljene stroji, smo se naenkrat znašli sredi težav, ki so vselej povzročile nekaj zbezanosti. Zagotovilo sicer imamo, da se bo stanje normaliziralo, toda hkrati se zavedamo, da bomo morali pač delati, kar bo, samo da ne bomo stali.

Tako se danes borimo za doseg 100-odstotnega plana. Nalog je veliko in zahtevajo dnevno reševanje. Tako lahko trdimo, da kljub nedoseganju zastavljenega cilja v zvezi s produktivnostjo, smo vendarle delali veliko. Dodati je treba tudi vse bolj razdrobljeno proizvodnjo. Letos do konca aprila smo imeli že 340 nalogov, kar pomeni 85 nalogov mesečno, leta poprej pa je bila mesečna številka največ 50. Tudi vprašanje slabše kvalitete blaga je treba ponovno načeti in s tem v zvezi stroškovna mesta sploh. Le spremljanje stroškov bi povedalo, kateri artikel je rentabilen in kateri ne, kaj in kako delati, da bo dobro, učinkovito.

Menim, da je velik razkorak tudi v vrednotenju. V mislih imam delo v programu srajc in bluz, kjer se kar vsi po vrsti borimo za 100-odstoten plan, v vrhnjih oblačilih pa je ta konstantno presežen.

Analiza teh gibanj je sicer vsebina dela razvojne službe, za nas v proizvodnji pa ostaja še ena neprijetna naloga. Govorimo o nagrajevanju po delu, za vse bolj razdrobljeno in vse težjo proizvodnjo pa je vendarle vse manj bonifikacij. In še eden, gotovo ne nepomemben, moment je, ki vpliva na naše rezultate: Libna ima kar 70 odsto-

(Nadaljevanje na 4. strani)

tkov količinskega izvoza, kar gotovo daje ton naši problematiki.«

Ludvik Judež, Ločna:

»Za tozid Ločna je bil prvi kvartal zelo ugoden. Dosegli smo lep rezultat, kar je seveda posledica dobre založenosti z delom. Sama produktivnost je bila celo nekoliko višja kot v enakem obdobju lani, tako da se zares ne smemo pritoževati. Zavedamo pa se, da bo tak rezultat težko zadržati do konca leta. Delali smo tudi bluže, ker je prišlo do manjšega zamika pri pokritju proizvodnje v aprilu, opaziti pa je, da delo ne prihaja več tako tekoče. Trudili se bomo in postorili vse, kar je v naših močeh.«

delo za libijo

Že pred leti smo imeli v Libiji dogovorjen velik posel. Takrat je šlo za sodelovanje proizvajalcev tkanin in konfeksionarjev, in znotraj tega je bil tudi Labod. Prišlo pa je do znanih težav in že predelano blago je ostalo v naših skladiščih.

Slaba izkušnja je botrovala previdnejšim dogovorom za kasnejše sodelovanje. Vendar je Libija v začetku maja odprla akreditiv za sodelovanje z Labodom, in sicer za 300.000 srajc in 8.000 kostimov. To je velik zalogaj za Labod, še posebno, ker smo na delo računali že aprila in drugič tudi zato, ker smo se previdneje lotevali pogovorov in je bila stalno prisotna dilema.

No, akreditiv je odprt in naše obveznosti moramo poravnati v 90 dneh. Nekaj dela za Libijo že teče v naših proizvodnjah, sicer pa ga bomo morali doma postoriti do dopusta, ostalo bo predelal naš kooperant v juliju.

Konec dober, dobro vse, bi lahko rekli ob tem velikem poslu, ki je dobil svojo trdno veljavo tik po prvem maju. V Commercu tako v šali pravijo, da je bil to prijeten prvomajski pozdrav.

Ob obisku v Sloveniji je delegacija ukrajinskih sindikatov obiskala tudi Labod. Vodil jo je predsednik in hkrati tudi član SK KP Sovjetske zveze in član politbiroja ukrajinske partije. V delegaciji sta bila še predsednica sindikalne konference večjega tekstilnega kombinata, v katerem je zaposlena kot tkalka, je pa tudi poslanka v vrhovnem sovjetu ZSSR ter načelnik mednarodnega oddelka ukrajinskih sindikatov.

Gostje so si skupaj s predstavniki republiškega, medobčinskega in občinskega sveta ZSS ogledali proizvodnjo v tozdu Ločna in delo v službi SOK, nato pa je stekel pogovor. Zanimali so se predvsem za delo sindikata pri nas, povezavo z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami ter za vpliv in moč sindikata v organih upravljanja. Tudi o kadrovske politiki je tekla beseda, pri čemer so se še posebej zanimali za vlogo sindikata pri imenovanju direktorja. Zanimali so se tudi za možnosti gospodarskega sodelovanja.

zgodovina srajce

Ali veste, da je srajca stara že več kot 3500 let? Že stari Asirci in Babilonci so nosili pod volneno obleko bombažno „srajco“. Kasneje v času starih Grkov in Rimljanov, je bila tunika tisto oblačilo, ki je bila obenem srajca in obleka. V srednjem veku ne zasledimo srajce, kakršno poznamo danes; takrat so nosili kratko „srajco“ z eno naramnico, tako da so bila prsa pod desno ramo gola. To srajco so imenovali tudi „robača“.

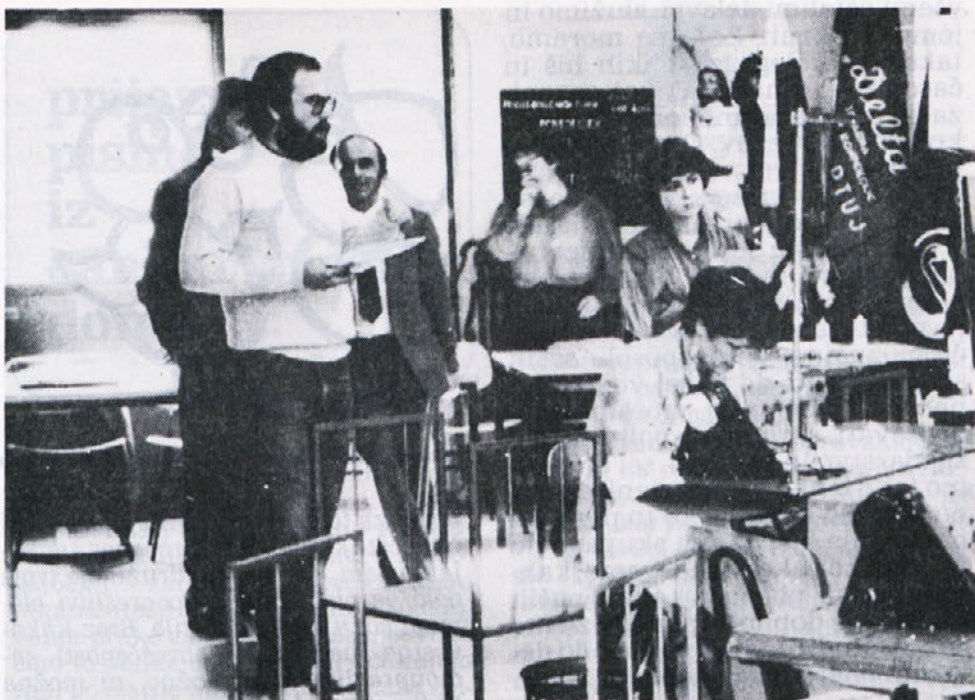
V renesansi, posebej v 14. in 15. stoletju, so namenili oblačilom posebno pozornost. Italija, zibelka renesanse, romantične ljubezni, Boccacciovih zgodbic, Dantejeve Božanske komedije in Michelangelovega Mojzesa, je postala središče ljubezni do vsega lepega in ljudskega. Bogati Firenčani, Benečani in Rimljani so posvečali posebno pozornost oblačenju. Takratni znanstveniki, umetniki in trgovci so jemali modo prav tako resno, kot jo jemljemo mi danes. V takšnih razmerah je moška srajca dobivala razne oblike. Modeli so bili zelo pestri, z različnimi dodatki, volančki, gubami itd.

Francoski kralj Ludvik XIV. (1661 – 1715) je s svojim temperamentom tudi dal pečat modi. Na njegovem dvoru je imela moda visoko mesto. Na eni izmed slik iz 1670 leta nosi Ludvik XIV. zelo elegantno srajco z zelo velikim ovratnikom, pripognjenim na ramenih. Srajca je botago okrašena s čipkami. Rokavi so zelo široki in okrašeni z volančki, ki so zelo gosto nabrani ter okrašeni z rdečo somotno vrvico. Krasita jo še dva velika somotna metuljčka, eden nad komolcem, drugi pa nad zapestjem. V pasu je srajca mehko nabrana. Čez takšno srajco je nosil kratek telovnik.

Tako je srajca iz skromne „tunike“ in „robače“ postala elegantno kraljevsko oblačilo.

V 19. stoletju moda že strogo opredeljuje modele in material za moške srajce. Londonski kreatorji se v tem času navdušujejo za srajco z lepljenim, poškrbljenim ovratnikom. V drugi polovici 19. stoletja pa že začno serijsko proizvodnjo srajc.

Največji pomen pa je srajca dobila po drugi svetovni vojni, ko je postala oblačilni predmet, ki ga nosi vsak moški, ne glede na položaj, ki ga zavzema v družbi. Tako je srajca tudi odsev udobja in dinamičnosti današnjega časa.

Za odlično organizacijo lanskega, to je 1. delovnega tekmovanja v konfekcioniranju, je prejela Delta priznanje republiškega odbora naše dejavnosti.

2. tekmovanje tekstilnih delavcev

Letošnje, to je drugo tekmovanje tekstilnih delavcev je bilo v Mariboru. Iz Laboda sta se ga udeležili dve ekipi — iz Delte in iz Ločne. V konfekcioniranju srajc je skupno sodelovalo pet ekip in sicer iz Pika, Mure, Metke in naši dve ekipi.

Teoretični del je bil za vse tekmovalce — tiste iz primarne industrije ter za konfekcionarje — v MTT, praktični del za šivilje pa je potekal v Piku. Ekipe so žrebale vrstni red in tako je najprej tekmovala ekipa iz Ločne. Za šivilje iz Delte in Ločne so bili novi Brotherjevi stroji, na katerih so tekmovali, precej tuji, zato so izgubile točke prav pri šivanju, pri kvaliteti pa ni bilo pripomb. Po seštevku vseh zbranih točk in oceni dela so bili zvečer razglašeni rezultati. Tokrat so **prvo mesto zasedle šivilje iz Pika, druga je bila Mura, tretje šivilje iz Ločne, četrte iz Delte in pete iz Metke.** Med ekipami so bile le majhne razlike, zato so naše tekmovalke tudi s 3. in 4. mestom zadovoljne.

Delovno tekmovanje je za vse udeležence pomenilo tudi prijetno srečanje in priložnost za izmenjavo mnenj, vprašanj o delu,

pogojih, o vsem, kar nas vse povezuje in zanima.

EKIPA DELTE:

Anica Berjak
Marija Janžel
Dragica Kolenc
Irena Gašparič — vodja ekipe

EKIPA LOČNE:

Jožica Korasa
Tončka Kralj
Slavka Pograjc
Mojca Mohar — vodja ekipe

labod

šopek modrosti

Zadovoljni sužnji so najhujši nasprotniki svobode.

Ljudje berejo svet narobe in pravijo, da jih vara.

Človeka najlažje spoznamo po tem, kako govori o drugih.

Mesec ima svojo luč za celo nebo, svoje temne pege pa samo zase.

Kadar je žival, je človek slabši od zveri.

razpis kadrovskih štipendij za šolsko leto 1988/89

Kot smo se lani veselili povečanja števila razpisanih kadrovskih štipendij za tekstilne poklice, tako lahko pri letošnjem razpisu z obžalovanjem ugotovimo, da se je spet zmanjšalo kar za 371 ali za dobro petino vseh (22%). Tako je število štipendij zaostalo celo za tistim izpred 2 let, vsaj kar zadeva poklice s srednjo strokovno izobrazbo.

Nazadovanje števila štipendij je mnogo izrazitejše pri srednješolskih (—23%) kot pri visokošolskih programih (—14%). Za poklice po skrajšanih programih v kemijski in konfekcijski dejavnosti sploh ni več zanimanja, očitno pa jih za mehansko dejavnost na nekaterih območjih (Kranj, Celje, Ljubljana) še potrebujejo.

Tudi za smeri III. stopnje zahtevnosti (tekst. mehanik I, tekst. kemik I, tekst. konfekcionar I) zanimanje kopni, kar je v skladu z mnenjem posebne izobraževalne skupnosti za tekstilno usmeritev, da te smeri z 2-letnim izobraževanjem dajejo premalo strokovnih znanj. Zato jih tudi tekstilne šole letos ne razpisujejo več, z izjemo dislocirane enote STŠ Maribor v Muti, ker ta pač ni verificirana za druge smeri.

Primerjava letošnjega razpisa štipendij z lanskim po območjih skupnosti za zaposlovanje pokaže, da je za srednješolske poklice nadpovprečno znižanje na območju Nove Gorice (—33%), Kranja (—35%), Ljubljane (—28%), Novega mesta (—25%) in Titovega Velenja (—25%), za visokošolske pa na območju T. Velenja (—62%), Maribora (—48%) in Nove Gorice (—25%).

Iz Tekstilca

račka, na katero vsi lahko streljajo

Zvezni posvet novinarjev v združenem delu, ki je bil pretekle dni v Portorožu, je ponovno potrdil stara spoznanja, da smo v kaj različnih položajih: od samostojnih strokovnih delavcev pa do ravni referentov ali celo deklic za vse. Kje je kdo, je odvisno od razvitosti samoupravnih odnosov v določenem delovnem okolju in — to je bilo velikokrat poudarjeno — tudi od novinarjev oz. organizatorjev obveščanja samih, koliko se trudijo, koliko delajo, koliko znajo. So delovne organizacije, ki imajo cele redakcije (5, 7 ali še več novinarjev), in take, ko to delo opravlja nekdo samo z določenim odstotkom delovnega časa. So taki, ki so izdali v treh mesecih eno številko na osmih straneh in primeri tedenskega izhajanja. So taki, ki imajo zvezane roke in so le podaljšek upravnih struktur, in tisti, ki delajo ustvarjalno, odgovorno, samostojno. So taki, ki imajo plače na ravni direktorja, in taki, ki so bolj pri dnu...

Zato smo si imeli kaj pogovarjati, si naredili veliko nalog za usklajevanje za naprej, za utrditev našega položaja v družbi. O tem so spregovorili tudi predsednik Društva novinarjev Jugoslavije, Slavko Fras, predsednik jugoslovanskega koordinacijskega odbora Peter Banovčanin, predsednik slovenskih sindikatov Miha Ravnik ter še mnogi razpravljalci. Beseda je tekla o moči javne besede, o kodeksu novinarjev, ki ga je za novinarja v ZD včasih težko uveljaviti in spoštovati, o osebnih zavesti, o svobodi, poštenosti, profesionalnosti (odgovorno pisanje, ne na ravni senzacionalnosti, kar se polašča tudi pisanja v glasilih ZD), zrelosti, možnosti izobraževanja itd., itd.

Posvet je finančno podprla tudi novomeška Tiskarna, pri organizaciji pa so sodelovali — ob sekciji novinarjev v ZD pri Društvu novinarjev Slovenije, in jugoslovanskem koordinacijskem odboru za to področje dela — tudi center za razvijanje obveščanja v ZD pri Delavski enotnosti in fakulteta za elektrotehniko iz Ljubljane. Za ilustracijo objavljamo tudi nekaj misli iz govorov in razprav:

Peter Banovčanin, predsednik JKO:

»V isti delovni organizaciji smo z

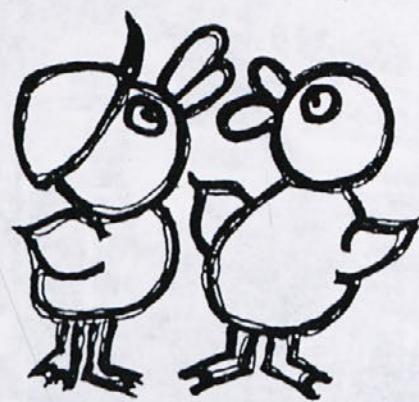
vsemi ostalimi delavci, služimo in jemo isti kruh. Zato ne moremo, tako kot kolegi iz velikih hiš in časopisov, o naši delovni organizaciji pisati s posmehom in ironijo, ko pride do težav. O teh moramo pisati resno, trezno in hkrati nakazati poti iz krize... Vemo, da so mnogi naši kolegi tako rekoč zašli v ta poklic, da so prišli mnogi nepripravljeni in zato jim je treba pomagati, da bodo našli sami sebe na poti tega težkega poklica, ali pa, da spoznajo svojo nesposobnost in se umaknejo, da bi šel voz lahko naprej. Dnevno se moramo izobraževati, spremljati politiko, gospodarstvo in kulturo, saj smo samo tako lahko pripravljeni, da nas ne bi vrglo iz sedla. Ko to poslušamo, deluje morda vse skupaj zelo naivno, ker hkrati tudi vemo, kakšen je naš položaj, koliko naših kolegov je dobilo štipendije za nadaljnji študij, koliko nas je bilo deležnih nagradnega dopusta...«

Nekaj poudarkov iz pozdravnega govora Mihe Ravnika, predsednika republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije:

»Pozdravljamo pobudo predsedstva Zveze novinarjev Jugoslavije, ki je kot stanovska organizacija pokazala razumevanje za tisto sfero informativne dejavnosti, ki v združenem delu ni samo skrb sindikata.

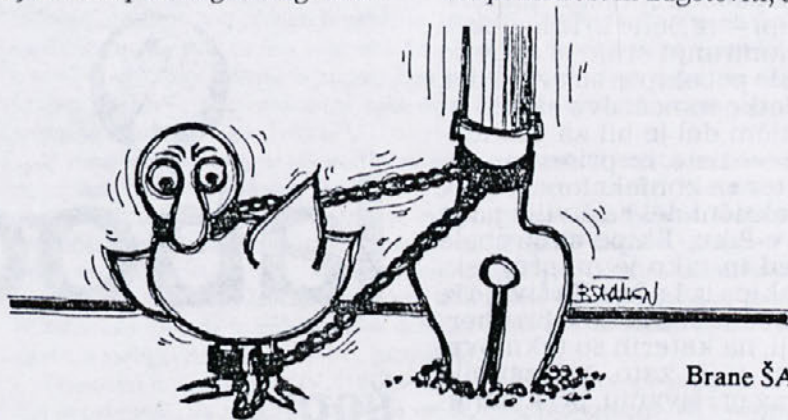
Narobe bi bilo, ko bi razumeli to zvrst informiranja in delavce na tem področju samo kot področje v svojih programih, namesto da obveščanje postane metoda našega delovanja nasploh.

V slovenskih sindikatih si prizadevamo in imamo za to tudi ustrezne organe, da imajo novinarji, ki skrbijo za delovanje samoupravnega delegatske

pogoj za to delovanje. V kapilarah, ali če hočete koreninah družbenega dogajanja, tam, kjer ljudje združujejo svoje delo, je obveščanje nepogrešljivi element sožitja in odločanja. Brez kakovostne medsebojne obveščeniosti samoupravljanja ni možno, ni možna tudi nobena družbena dejavnost. Glasila v združenem delu so torej izrednega družbenega pomena in jim mora javnost posvečati kar največ pozornosti... Tudi to naše posvetovanje mora poudariti, kar je bilo že dostikrat rečeno, da namreč novinar v združenem delu v ničemer ni nekaj drugega kot je novinar v katerem koli javnem glasilu, da ni nameščenec nikakršnih struktur, temveč družbeni delavec, ki svobodno in odgovorno ravna v skladu z načeli novinarskega poklica, ki s svojo kritično observacijo prispeva h krepitvi samoupravne socialistične demokracije. V tem mora imeti popolno podporo svojega kolektiva in njegovih družbeno političnih organizacij...

Temu vprašanju moramo posvetiti vso pozornost in zagotoviti, da bodo to

Branc ŠALAMON

ga sistema, našo politično podporo, njihovo stanovsko povezovanje pa je deležno tudi naše gmotne podpore. Informiranje — poznavanje razmer — v delovnih in življenjskih okoljih je izredno pomembno v vsakih, še posebno pa v današnjih kriznih družbenih in gospodarskih razmerah. Samo obveščen delavec — občan lahko odgovorno deluje in odloča v svojem in širšem okolju.«

Iz govora predsednika DNJ, Slavka Frasa:

»Ne more biti dvoma, da je javno obveščanje v delovnih kolektivih v neposredni funkciji delovanja samoupravnega sistema, saj je informiranost

delo opravljali kvalificirani ljudje. Pod firmo tovarniškega novinarstva ne morejo delovati hibridi in dvoživke in za uveljavitev tega načela morajo skrbeti predvsem novinarji v združenem delu sami. Statut in pravilniki za sprejemanje v članstvo, ki jih imamo v novinarski organizaciji, so močno orožje v boju za profesionalno kvaliteto novinarstva v združenem delu, vendar ne edino, začeti je treba pri kadrovski politiki.«

prijazno pismo iz cankarjevega doma

Kulturna ponudba Cankarjevega doma je zelo bogata, vabljava in gotovo prvovrstna. Da bi tudi delavci Laboda kaj več zvedeli o dogajanjih v tem slovenskem kulturnem hramu, o nastopajočih, o zanimivih dogodkih, nam organizatorji ponujajo stalno sodelovanje preko našega časopisa. Seveda smo te oblike zelo veseli. Pričakujejo tudi povratne informacije — naše želje, pripombe, usmeritve itd. Želeli bi, da bi prispevki o Cankarjevem domu spodbudili tudi labodovce k pogostejšim organiziranim obiskom Cankarjevega doma. Ob tem velja pohvala Zali, ki je že organizirano obiskala Cankarjev dom in njihove prireditve. Se bomo predramili tudi drugje?

No, za začetek nam pošiljajo članek o orglah, tem zanimivem in dragocenem instrumentu v Cankarjevem domu, o katerem kaj malo vemo.

orgle v cankarjevem domu

Kadar stopimo v veliko dvorano Cankarjevega doma, nas na desni strani pozdravijo mogočne piščali veličastnih orgel. Srebrne, večje in manjše, vzbujajo občudovanje in spoštovanje. Prijazne hostese povedo tudi o orglah nekaj osnovnih podatkov. Vendar nudi ves Cankarjev dom toliko raznovrstnih novosti, da si kopico informacij težko zapomnimo.

V vsem umetniškem in tehničnem bogastvu pa prav te orgle izstopajo kot ena največjih in najlepših pridobitev slovenske narodne kulture in hkrati pomenijo največjo instrumentalno narodovo naložbo. To so naše prve koncertne orgle, postavljene v posvetno, koncertno dvorano. Po kulturnem svetu na zahodu in vzhodu že več kot stoletje postavljajo orgle v šole (konser-

CANKARJEV DOM

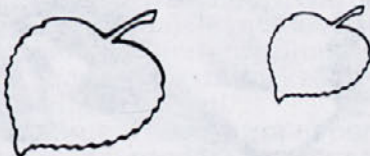
kulturni in kongresni center 61000 Ljubljana, Kidričev park 1. YU - Jugoslavija
cultural and congress centre tel: 061 221-121
fax: 32111 YU CD KKC, tlx: 061 217-431

Center za stike z javnostjo

varotije in akademije), poročne dvorane na magistratih in podobno. Otvoritev simpozija, kongresa ali razstave s krajšim orgelskim uvodom ali zaključkom je pri nas vznemirljiva novost, po svetu pa že dolgo del utečenega kulturnega dogajanja.

Spoštovanje, ki nas prevzame ob pogledu na orgle, je docela upravičeno, saj so največje in najzapletenejše glasbilo, kar jih je človekovo mojstrstvo ustvarilo. Še danes imenujemo orgle »kraljica inštrumentov«. Pri izdelavi večjih orgel sodelujejo najrazličnejše znanosti, da bi služile umetnosti. Arhitekti, fiziki, akustiki in elektroniki v pravih tovarnah — včasih so bile to delavnice — iščejo najboljšo, optimalno rešitev, da bi v danem prostoru orgle najlepše pele. Za razliko od klavirja, ki gre v vsak prostor, so vsake orgle unikat, zgrajen za konkretno dvorano. Vsa ta ekipa se trudi, da bi iz glasbila prišel najlepši ton, kajti ravno lepota tona je tisti končni cilj vse znanosti in tudi podlaga za umetnost, zaradi katere smo nabavili inštrument.

Da bo ta zapletenost postala jasnejša, se bomo na kratko sprehodili skozi zgodovino in gradnjo tega inštrumenta. Orgle so nastale v Grčiji pred našim štetjem, kot posveten inštrument pa so jih za zabavo uporabljali tudi Rimljani. Bizantinski cesar Konstantin je s sorazmerno velikimi orglami obdaril vladarja Pipina Malega. Z nastopom pravoslavja ob cerkvenem razkolu začnejo na vzhodu peti v cerkvah brez kakršnekoli instrumentalne spremljave. Tako tudi orgle ne pridejo v poštev, zato pa se bogato razvijajo v zahodni Evropi in postanejo nepogrešljiv inštrument v cerkvah. V prejšnjem stoletju začnejo graditi orgle tudi v koncertne dvorane in tako začnejo po svetu poleg violinistov ali pianistov gostovati tudi koncertni organisti, skladatelji pa pišejo nove koncertne skladbe za orgle. Vsake orgle imajo piščalje, igralnik ali igralno mizo, prenose od tipk do piščali ali trakturo, mehovje in orgelsko omaro. Piščali so velike in majhne, kovinske in lesene, postavljene pokončno ali vodoravno (španske trobente), odprte ali pokrite. Vsaka razlika v materialu, velikosti in obliki daje drugačen ton.

Turizem nas bogati

Slovenija

Piščali ene barvitosti imenujemo register. Naše orgle v Cankarjevem domu imajo 73 registrov in spadajo med večje orgle v svetu. Po zamisli našega prof. Huberta Berganta so piščali naših orgel razdeljene po štirih klaviaturah in po pedalni klaviaturi, na katero igramo z nogami. Prva klaviatura ali manual ima nemško, Bachovsko barvitost, druga staro francosko, tretja je kopija orgel stolnice v Piranu, registri četrtega manuala pa dopolnjujejo prve tri. V prvi manual so vključene tudi španske trobente, ki vodoravno kot fanfare štrlijo iz orgelskega ohišja. Zelo pomembna je povezava med tipkami in piščalmi, zaradi velikih razdalj pa tudi izredno zapletena. Najboljša je mehanska povezava, poznamo pa tudi pnevmatično in električno, vendar sta obe bistveno slabši. Naše orgle imajo odlično sodobno mehansko trakturo. Mehovje je danes močan elektromotor, ki poganja zračno turbino, ta pa tlači stisnjen zrak v sapnice in njihove predprostore, ki uravnavajo pritisk, saj različne piščali zahtevajo različen pritisk. Tudi orgelska omaro ima svoj zvočni in lepotni pomen, zato so o njej veliko govorili in se posvetovali z arhitekti. Na igralni mizi so še gumbi, s katerimi vključimo registre in pa različna tehnična pomagala, med katerimi je tudi majhen računalnik, vanj lahko s »spominom« spravimo različne kombinacije, ki jih potrebujemo med igranjem. Ker so orgle tako velik inštrument, so potrebne stalne skrbne nege in vzdrževanja. Do leta 1992 imajo še garancijo (vsega 10 let), uglašuje pa jih pred vsakim nastopom in snemanjem naš serviser in uglaševalec Jože Kočar. Naš inštrument je izdelala zahodnoberlinska tovarna Schuke, stale pa so 1.200.000 DM.

Tudi orgle so bile postavljene iz sredstev vseh delovnih ljudi, zato tudi vsem namenjene. Prav je, da kot stalni in zvesti poslušalci tudi orgelskih koncertov radostno uživajte sadove svojega v kulturo vloženega dela.

Poleg koncertov, ki jih bodo letos v rednem programu izvajali na orgle organisti iz Milana, Hamburga, Poljske, Budimpešte, Prage in naš Bergant, imamo za vas pripravljeno skrbno načrtovano predstavitev orgel z nazivom »čudoviti svet orgljanja«, kjer se ob sodelovanju violine, trobnete, izbranih skladbah in ob diapozitivih seznanite z orglami in orgelsko glasbo. Ob takem spoznavanju zlahka odkrijete, da orgelski koncert ni nekaj, kar je namenjeno le izbranemu občinstvu.

Prvi koncert je 22. februarja izvajal Luigi Toja iz Milana, naslednjega je imela Rose Kirn iz Hamburga. Sicer pa se vaši kulturni animatorji stalno seznanjajo s programom in vam lahko posredujejo in organizirajo posamezne koncerte. Skratka, pridite na koncert, obiščite čudoviti svet orgljanja. Pridite!

Vabi vas
hišni organist
Cankarjevega doma
SAŠA FRELJH — MIŠO

darinka antončič

Po daljšem zatišju dela komisije za nagrajevanje je prevzela mesto predsednice tega organa Darinka Antončič. Darinka je v Labodu, natančneje v DSSS, že 12. leto, po poklicu je ekonomistka. Dela v plansko-analitski službi. Do sedaj je bila delegatka več organov upravljanja v Labodu, predsednica delegacije ZZD in, ne nazadnje, bila je tudi tajnica komisije za nagrajevanje v prejšnjem sistemu nagrajevanja, ko smo imeli še analitske ocene. Torej delo v tem odgovornem organu pozna, pa vendarle funkcije le ni zlahka sprejela. »Zavedam se odgovornosti, občutljivosti tega dela in zato nisem bila ravno navdušena nad predsedništvom. Toda sprejela sem, in s komisijo vred ter strokovno sodelavko s tega področja se bomo trudili, da bomo delali pošteno, nepristransko, skratka, kar se da najbolje.«

— V času, ko se zaradi kadrovskih sprememb komisija ni sestajala, se je nabralo kar veliko zahtevkov. Kako se jih bo komisija lotila?

»Moram reči, da je bila to velika napaka, saj bi morala komisija kljub vsemu redno delovati. Zahtevki ležijo in čakajo na odgovore že lep čas, od aprila 1987, ko je bila zadnja seja komisije. Tega si ne bi smeli privoščiti. Zato bomo v bodoče težili k sprotnemu sestajanju, tekočemu reševanju zadev. Poleg rednega dela komisije smo si na zadnji seji zadali še eno nalogo, ki povzroča tudi dovolj vroče krvi. To je analiza dela na terminalih in izdelava kriterijev za vrednotenje tega pogoja za delo. Začasno vrednotenje priznava vsem, ki delajo s terminalom, enako število točk, kar pa ni pravilno. Vrednotenje dela s terminalom bomo morali razdeliti po obremenjenosti, saj nekatera dela narekujejo stalno delo na ekranu, druga pa samo občasno. Analizo in kriterije za ta pogoj za delo bomo morali izdelati do konca junija. Prav tako bomo morali razdeliti odgovornost za delovna sredstva, ki je bila po mo-

jem mnenju tudi preveč radodarno ovrednotena. Med prvimi nalogami je tudi uvedba sprememb v Delti, kar izhaja iz reorganizacije proizvodnje. Obravnavati bomo morali torej celotno strukturo v Delti, kar ni majhna naloga.«

— Podatki pravijo, da je od začetka 1986. do konca 1987. leta bilo na novo vrednotenih, dopoljenih in prevrednotenih 51 del in nalog. Ob tem se le petim ni spremenilo relativno razmerje, oz. povedano drugače, vsi ostali so s temi posegi dosegli višji razred. Mnogi se sprašujejo, ali je z vsemi dosedanjimi popravki in tistimi, ki še sledijo, to sploh še isti sistem, kot smo ga sprejemali?

»Te popravke in pritožbe, ki pa jih je bilo veliko, je bilo pričakovati. Vendar spoštujemo vsi tozdi dogovor, da mora vsaka pritožba najprej na delavski svet tozda in šele nato na komisijo. Ne smemo si dovoliti, da bi se komisija izgubljala v posameznih zahtevkih. Naša naloga pa je vendarle zadržati okvirna razmerja, kot smo si jih postavili v sprejetem sistemu. Zato je bil tudi trden dogovor članov komisije, da bomo delali brez navijanja za svoje. Gledati moramo celoto in biti toliko pošteni, da bomo znali brez obremenjenosti delovati kot komisija in ne kot zastopniki posameznih tozdov.«

— Kolikokrat naj bi se komisija sestajala, da bi bilo lahko delo zares tekoče opravljeno?

»Menim, da bi bilo nujno srečevati se vsaj enkrat na dva meseca. Ob tem pa je moje mnenje in želja, da vendarle strokovna sodelavka tempira naše delo, nam z analizami postavlja določene naloge, nas tako rekoč priganja k delu. Na osnovi obdelanih podatkov in primerjav bomo lahko zares dobro delali. Zato bo prav delo strokovne sodelavke prava spodbujevalna sila za delo komisije.«

Darinka Antončič — predsednik komisije za nagrajevanje

— Radi rečemo, da ne delamo samo za denar, vendarle delamo tudi za denar. Zato je pravočasno nagrajevanje še kako pomemben stimulan za dobro delo. Vemo pa, da ni vedno tako in je še kako težko ali skoraj nemogoče pravično ovrednotiti vsa dela. Vedno ostaja kdo prizadet...

»Seveda moramo to priznati in težiti k popravkom. Sicer pa sistem nagrajevanja ni nekaj zacementiranega. Mora se dopolnjevati, spreminjati. Za zadnji, torej veljavni sistem nagrajevanja lahko rečemo, da je dosegel svoj cilj: nagraditi proizvodno delo, manj pa je to uspelo v drugem: ustvarjalno delo. Toda tu je, sprejeli smo ga in komisija si bo prizadevala, da bo v teh okvirih tudi ostal vse do takrat, ko bodo nove razmere narokovale nov sistem nagrajevanja.«

bucike

funkcionalno izobraževanje med kaznijo in nagrado

Z rezultati funkcionalnega izobraževanja smo na splošno lahko zadovoljni. V poročilu o poslovanju v prvem kvartalu so razveseljivi podatki in sprejet je bil sklep, da za širjenje znanja ne sme zmanjkovati denarja, ker je to naša najboljša investicija. Toda posamezni primeri, ki jih nikakor ne želimo posploševati, vendar jih tudi spregledati ne smemo, govore tudi drugače. Komu in zakaj funkcionalno izobraževanje? Na zboru delavcev v enoti Commerce v Ljubljani je bilo postavljeno vprašanje, kako je s strokovnim izobraževanjem modelarjev. Stroka se razvija, stvari gredo naprej, naši modelarji pa ostajajo doma in tipajo po svoje. Seveda ni vseeno, kom koga poslati, da bi zares dobil primerna in potrebna nova znanja. Doma zaenkrat ni pravih strokovnih seminarjev za to delo, čeprav se modelarji spominjajo zelo učinkovitih oblik seminarjev v Zagrebu pred več leti.

Ostajajo še sejmi. Novosti, ki jih prinaša moda, gotovo zadevajo dela modelarja. Toda potovanja v tujino so draga in zato mora biti strogo odmerjeno število obisko-

V Temenici se pripravljajo na sanacijo strehe. Investicija bo stala 150 milijonov dinarjev, kar je za majhen tozd, kakršen je Temenica, zares hud zalogaj, zato pričakujejo pomoč od delovne organizacije. Z deli ni za odlašati, pravijo pa tudi, da streha ni njihov edini problem. Ti se kar vrste, vendar je med prvimi treba sanirati streho.

valcev. To razumemo in vemo. Nikakor pa ni sprejemljivo razmišljanje, da je taka pot v nekem smislu tudi nagrada. Če gre za strokovno ekskurzijo, ta nima nič skupnega z nagrado, če pa gre za nagradno, je to treba obravnavati drugače in drugje. To moramo ločiti. Kajti, če že v samem pristopu ne ločimo, za kaj gre, tudi ne moremo vedeti, kaj od koga pričakovati.

In drugi primer, ko se funkcionalnega izobraževanja na primer vzdrževalec na vse kriplje otepa. Noče in noče se ga udeležiti. In na drugi strani pritisk, da mora. Seveda smo se dolžni izobraževati, toda če nekdo a priori odklanja izobraževanje, se je vprašati, kaj bo od tega prisiljenega seminarja sploh odnesel. Vsekakor bi morale slediti sankcije in vprašati bi se morali, ali lahko opravlja delo brez funkcionalnega izobraževanja. Nekako bi se mu moralo odraziti zavračanje izobraževanja. Vendar pa je najmanj storjenega, če koga na silo pošljemo po znanje, ki ga že vnaprej zavrača.

In tretje — v kriznih časih vsi love delo, denar, zaslužek. Med ponujene oblike izobraževanja se vsiljuje tudi marsikaj, kar niti ni vredno tega imena. Zato moramo selektivno pristopiti k oblikam izobraževanja. Svoje delovno mesto več ali manj toliko poznamo, da bomo znali preceniti, ali je to vsebina, ki jo resnično potrebujemo, ali je bolj samem sebi namen. Participacije niso več majhne, tuji stroški bivanja, literature in ostalega ne. Zato velja zares preraču-

nati katerih oblik se poslužujemo, kje nas bodo opremili z novostmi, z metodami dela, s tem, kar nam manjka.

Najprej pa moramo sami pri sebi povedati, kaj je funkcionalno izobraževanje in kaj je nagrada ali kazen. Vsega tega ne gre metati v isti koš, kajti znanja je premalo in preveč ga potrebujemo, da ga bomo odmerjali nekemu za nagrado in ga prikrajšali drugemu za strokovnost in za delo.

prodaja stanovanj OZ. stanovanjskih hiš v družbeni lastnini

Pogodbeni promet stanovanj med družbenopravnimi osebami in občani je bil pred leti zelo živahen, saj so družbenopravne osebe pogosto prodajale stanovanja v družbeni lastnini svojim delavcem pod zelo ugodnimi kreditnimi odplačilnimi pogoji.

V zadnjem času je zopet porasel interes za prodajo stanovanj iz družbenega fonda, zlasti pri nekaterih OZD, pa tudi v občinah (samoupravnih stanovanjskih skupnostih).

Interesenti za odkup so v glavnem občani, ki v teh stanovanjih

stanujejo oz. imajo stanovanjsko pravico.

Zakon o pogojih za prodajo stanovanjskih hiš in stanovanj v družbeni lastnini (Ur. l. SRS št.: 38/86) določa, da se stanovanja v družbeni lastnini lahko prodajajo:

- kadar je izkazano, da je prodaja družbeno smotrna in ekonomsko upravičena, zlasti kadar gre za stanovanja, ki zahtevajo sorazmerno velike vzdrževalne stroške,

- kadar je v stanovanjski hiši v družbeni lastnini večina stanovanjskih enot v zasebni lasti,

- kadar gre za posamezna stanovanja izven strnjениh območij mest in drugih naselij,

- če je zagotovljeno, da bo prodajalec kupnino vložil za pridobitev novih ali za prenovo oz. rekonstrukcijo obstoječih stanovanj v družbeni lastnini,

- če je taka prodaja predvidena v programih družbenopravnih oseb za reševanje stanovanjskih vprašanj delavcev,

- če kupnina ni nižja od vrednosti nezasedenega stanovanja na dan prodaje, izračunane na podlagi enotne metodologije za izračun prometne vrednosti stanovanj.

OZD lahko proda družbeno stanovanje tudi, če s programom reševanja stanovanjskih vprašanj ugotovi, da ni potrebe po novih stanovanjskih površinah s pogojem, da vloži kupnino v poslovni sklad. Kupec mora plačati kupnino v celoti, najpozneje v 30. dneh po potrditvi pogodbe, sicer je pogodba po zakonu razdrta.

Stanovanja se ne smejo prodati, če od pridobitve uporabnega dovoljenja še ni preteklo 10 let oz., če so s srednjeročnim družbenim planom predvidena za rušenje, prenovo oz. spremembo namembnosti.

Zasedeno stanovanje se lahko proda samo imetniku stanovanjske pravice na tem stanovanju, medtem, ko se nezasedena stanovanja lahko prodajajo le na javni dražbi. Pogodba o prodaji mora biti sklenjena v 15. dneh po opravljeni javni dražbi.

Za plačilo kupnine se lahko uporabijo namenska sredstva za stanovanjsko gradnjo OZD ter združena sredstva za stanovanjsko gradnjo pri samoupravni stanovanjski skupnosti samo v primeru, kadar kupec stanovanja nima ustrezno rešenega stanovanjskega vprašanja v skladu s standardi posojilodajalca.

OZD mora program, s katerim je predvidela prodajo stanovanj, predložiti samoupravni stanovanjski skupnosti najpozneje v 30. dneh po njegovem sprejemu, vendar pred sklepanjem pogodb. Prav tako mora predložiti tudi pogodbo o prodaji stanovanja. Vso dokumentacijo (pogodbo o prodaji stanovanja, dokument o določitvi vrednosti, program reševanja sta-

(Nadaljevanje na 10. strani)

novanjskih vprašanj in samoupravnih splošni akt, ki določa pogoje za prodajo stanovanj), predloži OZD — prodajalec v 30. dneh po sklenitvi pogodbe javnemu pravobranilcu, pristojnemu po kraju, kjer je nepremičnina.

Če javni pravobranilec v 30. dneh po predložitvi dokumentacije pogodbe ne potrdi, niti ne opozori pogodbenih strank na nezakonitost pogodbe, se šteje, da je potrdil pogodbo.

Brez te potrditve pogodbe sodišče ne sme overiti podpisov na pogodbi in ne izvesti pogodbe v zemljiški knjigi.

OZD, ki uporabi denarna sredstva v nasprotju z določili zakona, stori s tem gospodarski prestop.

V skladu s temi določili zakona bi morali imeti to področje urejeno tudi v naših samoupravnih splošnih aktih — Pravilniku o reševanju stanovanjskih vprašanj delavcev TOZD, zato bo potrebno vnesti vanje poglavje o prodaji stanovanj v družbeni lastnini, ki bo upoštevalo določila zakona, saj brez tega ne bo mogoče izpeljati postopka za prodajo stanovanj delavcem, ki bi na ta način sami prispevali k rešitvi tako svojih kot tudi stanovanjskih problemov drugih.

VERA KAMIN dipl. iur.

kramljanje o poljski

Z **Mirkom Rupnikom**, vodjo nabave v Labodu, se ima človek kaj pogovarjati in še toliko več za pos-

lušati. Prepotoval je ogromno sveta in tokrat sva se pogovarjala o njegovi zadnji poti na Poljsko.

Prihaja moda lanu in kam drugam naj gre človek po lanerne tkanine, če ne na Poljsko. Ker pa bo lan prihodnjo pomlad in poletje še posebno v čišlih, so ga Poljaki največ namenili na Zahod, kjer ga plačujejo s trdnimi devizami, za jugoslovanski trg, ki ga plačuje s kompenzacijskimi posli, pa ga je ostalo vsega skupaj le 50.000 metrov. Zato je bilo treba vzeti pot pod noge in se osebno odpraviti na Poljsko, kajti pri dogovarjanjih, prepričevanjih in sklepanjih pogodb je osebni stik najboljši. Tako je Labodu uspelo dobiti zagotovilo, da bomo prejeli zelene količine in tudi zelene dezene lanenih tkanin.

»Ta lan smo naročili za naslednjo poletno sezono, torej daleč naprej. Naročila na Poljskem potekajo na daljši rok, ker ima ta dežela plansko gospodarstvo in zato je treba za pravočasno dobavo naročiti blago kar osem ali še več mesecev prej. Do sedaj še niso bili prisiljeni delati drugače in zato tudi kakšnih posebnih izvoznih stimulacij nimajo. Zato ni enostavno posegati v njihove ustaljene tokove in prihajati s kakšnimi posebnimi željami...« pripoveduje Rupnik.

S predstavniki Textil-impexa se je pogovarjal o naših željah v tovarni blizu Varšave, ki je bila osnovana že leta 1859, torej takrat, ko je bila Poljska še del Rusije. Danes ta tovarna šteje 4000 zaposlenih. »Izdelujejo blago, ki je na ravni blaga jugoslovanske kvalitete. Očitati jim je le togost v dezenih, daljše dobavne roke in še vedno premajhno poslovnost. Toda do sedaj se jim še ni bilo treba obnaša-

ti drugače. Po drugi strani pa so za nas cenovno zelo zanimivi, česar se tudi zavedajo in s tem nekako opravičujejo naše očitke. Medtem pa je v obratni smeri situacija precej drugačna. Do nas so s svojimi naročili in zahtevami zelo rigorozni.«

Mirko Rupnik je bil že velikokrat na Poljskem. Ali so očitne spremembe pred pa po znanih poljskih dogodkih? »Vidnih zunanjih sprememb niti ni. Morda je očitnejša le ta, da ni več toliko opitih ljudi na cestah, kot jih je bilo nekoč. Sicer pa so bile in še so povsod vrste. Poljaki čakajo po uro in več, predno odpro trgovine. Včasih stoje v vrstah in niti ne sprašujejo, na kaj čakajo. Zgodilo se je, da smo si s kolegi ogledovali mesto in izložbe. V trenutku se je za nami pred izložbo postavil še kdo in za njim drugi... Kjer so ljudje, tam se nekaj dogaja, nekaj bo... Brisač, rjuh in podobnega pa niti ne morejo kupiti. To dobe samo na poseben bon kot mlade družine in podobno. Hrana in osnovne potrebščine ter orodje je poceni, vse, kar ima pečat luksuza, pa je zelo drago.

Vendar je na varšavskih cestah videti najsodobnejše avtomobile svetovnih znamk... V krizi se nekateri očitno lepo znajdejo in posli cvetijo tudi na Poljskem.«

Kakšna je povprečna plača Poljaka in kaj s tem lahko naredi, kupi...? »Povprečna plača je nekje okoli 2600 zlotov, kar je v uradni menjavi okoli 100 dolarjev, na črno pa je to vsega skupaj le 20 dolarjev. Kot sem dejal, so osnovne življenjske potrebščine dokaj poceni, toda če je že denar, ni blaga, ni kaj dosti kupiti. Imel sem tudi vtis, da vsi še nekaj počno, nekaj 'mahinirajo', iščejo možnosti, in mnogim to uspeva. Sicer pa je to radoživ narod, ki se rad zabava. Diski so polni mladine. Ženske so poudarjeno in močno naličene. Očitno ima Poljska močno kozmetično industrijo. Poljska ima tudi zelo lepa krzna, vendar jih ne pusti izvažati in njihove carinike ni lahko pretentati.«

Kako pa so tujci na Poljskem sprejeti? »Poljaki so kultivirani in odprti. Tokrat je bil na primer v Varšavi svetovni mladinski kongres Židov, obiskali so tudi geto, v katerem je v 2. svetovni vojni izginito veliko Židov. Mi pa že dolgo negujemo stike s tekstilno tovarno, v kateri sem bil tudi tokrat. Zato se imamo med seboj že dokaj po domače, kar Poljaki hitro uveljavijo. Vendar smo Jugoslovani tudi sicer na Poljskem sprejeti z veliko simpatije.«

Začelo se je novo mandatno obdobje za organe upravljanja v Labodu. V večini tozdov so se delavski sveti, izvršni organi tega in komisije že konstituirali, v ostalih se bodo te dni. Tako bomo v prihodnji številki lahko predstavili delegate novih sestavov organov upravljanja v tozdih in na ravni delovne organizacije. Posnetek pa je z ene od sej delavskega sveta DO, ki se mu mandat izteka.

ste pripravljeni z darovanjem katerega svojih organov, rešiti življenje sočloveku?

Leta 1985 je slovenska skupščina sprejela zakon o odvzemu in presaditvi delov človekovega telesa v zdravstvene namene, leto za tem pa je republiški komite za zdravstvo sprejel Pravilnik o natančnejših pogojih za izvajanje odvzema in presaditve delov človeškega telesa. Tudi pri občinski organizaciji Rdečega križa Novo mesto želijo pospešiti to humano dejavnost, ki jo sicer občani — krvodajalci že leta izvajajo, mnogo počasneje pa gre pri odločanju za darovanje delov telesa po smrti. Kako usodno so nekateri bolniki odvisni od uspešnosti teh akcij, gotovo ni potrebno posebej poudarjati. **Zato bi bilo nujno premagati predsodke in spremeniti način mišljenja.**

Prostovoljni darovalci človeških delov telesa po smrti lahko dobe posebno izkaznico, kjer so vpisani z imenom in priimkom ali pod določeno šifro, kakor se pač odločijo. Izkaznico lahko dobite bodisi na občinskem Rdečem križu ali se za pot zanimajte v KSS pri socialni delavki, ki vam bo posredovala tudi vsa natančna navodila.

Da bi akcijo razširili, je Rdeči križ Novo mesto organiziral sestanek s socialnimi delavci in novinarji. Ob tej priložnosti smo si ogledali tudi oddelek hemofilikov v novomeški bolnišnici, kjer dializirajo trenutno 47 bolnikov. Dializa jim omogoča življenje, presaditev ledvic bi jim (pri treh bi presaditev prišla v poštev) omogočila življenje tako rekoč brez omejitev. Saj morajo ti bolniki 2- do 3-krat tedensko v bolnišnico.

Da bi se tudi čim več naših delavcev odločilo za darovanje delov svojega telesa po smrti (to so v svetu že utečeni in vsakdanji postopki) vam posredujemo primer dr. Sonje Cimerman Steklasa, ki v novomeški bolnišnici vodi oddelek za hemodializo.

Starostna struktura bolnikov, ki se trenutno dializira v novomeški bolnišnici:

od 10 do 20 let — 1 bolnik
od 20 do 30 let — bolnikov
od 30 do 40 let — 8 bolnikov
od 40 do 50 let — 7 bolnikov
od 50 do 60 let — 12 bolnikov
od 60 do 70 let — 13 bolnikov
preko 70 let — 1 bolnik.

Na mesec opravimo v novomeški bolnišnici približno 560 kroničnih hemodializ, v letu 1987 smo opravili 6.692 dializ.

Najmlajši bolnik, ki ga dializiramo že tretje leto, je 15-letni deček. Najstarejši bolnik je že dopolnil 70 let starosti, z dializo se zdravi že 6 let. Najdaljši dializni staž ima 46-letna žena, ki ji dializno zdravljenje omogoča življenje že 13 let.

Življenje z dializo je polno omejitev, vendar ni životarjenje. Bolniki morajo skrbno paziti na količino zaužite hrane, predvsem tekočine. Omejeni so tudi v izbiri kraja, preživljanja letnega dopusta. Dopust lahko preživijo edinole tam, kjer je v bližini oddelek za hemodializo, ki ima tudi proste kapacitete za počitniško dializo. Rehabilitacija velike večine dializnih bolnikov je dobra. Mlajši bolniki so zaposleni s skrajšanim delovnim časom, le redki so v celoti invalidsko upokojeni. Kmetje in gospodinje opravljajo vsa lažja domača dela.

Do dokončne odpovedi ledvic in potrebe po nadomestnem zdravljenju lahko pripeljejo številna obolenja. Približno 40% je takih, kjer bi lahko z ustreznim in pravočasnim zdravljenjem preprečili ali vsaj zaustavili pešanje ledvične funkcije. Tu mislimo predvsem na nezdravljen ali neustrezno zdravljen zvišan krvni pritisk, zasvojenost s tabletami proti glavobolu, neustrezno ali prepozno zdravljenje ledvičnih kamnov in vnetij. Na ostala, predvsem metabolna, imunološka in nekatera prirojena obolenja ledvic pa lahko vplivamo

• Na dializo v Novo mesto dvakrat ali trikrat na teden prihaja 47 bolnikov: 14 iz Zdravstvene skupnosti Novo mesto, 8 iz Črnomlja, 5 iz Trebnjega, 6 iz Metlike, 8 iz Krškega, 2 iz Brežic, 1 iz Grosupljega, 2 iz Celja in 1 iz Jastrebarskega.

samo delno. Dializno zdravljenje je ena izmed najdražjih oblik, če ne celo najdražja oblika zdravljenja nasploh. Tudi za razvitejše družbe, kot je naša, oz. za družbe, ki prispevajo znatno več denarja kot naša za zdravstvo, so težave pri financiranju trajnega dializnega zdravljenja iz leta v leto večje. Bodočnost vidimo predvsem v vse večjem številu uspešnih presaditev ledvic.

Prvič je bila v Jugoslaviji presajena ledvica živega dajalca leta 1970 v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana, kasneje so vodstvo v transplantaciji ledvic prevzeli na Reki. V UKC Ljubljana so do sedaj napravili 85 transplantacij ledvic iz živega dajalca in 36 presaditev ledvic iz umrlega (kadaserska transplantacija), sicer pa so enakovredno razviti centri v Beogradu, Sarajevu, Zagrebu, na Reki in v Ljubljani.

Prva presaditev ledvice iz umrlega je bila napravljena v UKC 18. 10. 1986. Bila je plod načrtnega, večletnega, usklajenega dela **petih ekip zdravnikov**, ki so v svojem delu povsem samostojno, delo vsake je enako pomembno.

V prvo ekipo sodijo anesteziologi, včasih tudi internisti, kirurgi ali pediatri, ki skrbijo za do tedaj živega in imajo pravico in dolžnost oceniti, če je kdo, ki je možgansko mrtev, primeren za dajalca ledvice.

Ta ekipa obvesti **drugo skupino zdravnikov**, ki jo vodi nevrolog, da ugotovi in naredi dokument o možganski smrti po točno določenem protokolu, ki je sestavni del pravilnika o pogojih za izvajanje odvzema in presaditev delov človeškega telesa.

Tretjo ekipo sestavljajo imunologi. Ko je dokument o možganski smrti narejen, vzame kirurg umrlemu bezgavko in kri, ter ju pošlje zavodu za transfuzijo krvi v Ljubljani. V šestih urah imunologi ugotovijo, kateri od bolnikov, ki je na seznamu za transplantacijo ledvic in ki ima enako krvno skupino kot umrli, je najbolj skladen oz. primeren za prejemnika ledvice.

Četrta ekipa je ekipa kirurgov, ki opravi transplantacijo ledvic. V UKC Ljubljana jo sestavljata enakovredni ekipi urologov in kardiokirurgov (kirurg iz klinike za boleznj srca in ožilja). Kirurška ekipa napravi najprej odzem (eksplantacijo) obeh ledvic. Ledvici že v telesu prebrizgajo s posebno hladilno tekočino, ohlajeni ledvici z okoliškim tkivom, žilami in sečevodom, shranijo v sterilnih

(Nadaljevanje na 12. strani)

IZKAZNICA DAROVALCA

V PRIMERU SVOJE SMRTI PODARJAM ORGANE SVOJEGA TELESA, DA BI POMAGAL BOLNIM PREŽIVETI IN JIM POVRNITI ZDRAVJE

DAROVANJE ORGANOV REŠUJE ŽIVLJENJA!

Podpis darovalca Datum

Izkaznico imejte vedno pri sebi.

S podpisom te izkaznice pristajam, da v primeru smrti podarjam

- a) katerekoli dele svojega telesa
b) naslednje dele svojega telesa

Priimek in ime:

Rojen:

(dan, mesec, leto)

Naslov:

V primeru nesreče obvestite (priimek in ime):

tel:

vrečkah, kjer lahko tako pripravljene počakata največ do 24 ur, dokler nista pripravljena dva dializna bolnika za presaditev. Operacija, pri kateri presadijo ledvico, traja običajno 2 do 3 ure. Presajena ledvica začne praviloma takoj izločati urin, v 24 urah se delovanje transplantiране ledvice približa normalnemu.

V peti ekipi so zdravniki nevrologi, ki zdravijo bolnika v času dokončne odpovedi ledvic z dializo, ga ustrezno pripravijo na transplantacijo in vodijo zdravljenje bolnika po transplantaciji. Prve štiri dni je transplantiрани bolnik hospitaliziran na enoti za inten-

• Dr. Jože Drinovec: »Zdaj, ko smo strokovno že dovolj dolgo usposobljeni in smo stvari dorekli tudi s predpisi, se dogovorili za izkaznico potencialnih darovalcev, lahko rečem, da na razvoj presaditev organov, ne samo ledvic, ampak tudi jeter, trebušne slinavke, srca in kostnega mozga, gledam s precejšnjim optimizmom.«

zivno nego, kasneje pa na nevrološkem oddelku. V kolikor ni zapletov, je po 14 dnevih odpuščen iz bolnišnice.

Uspehi presaditev ledvic živega dajalca so zelo dobri, saj po 36 mesecih deluje normalno okoli 90% presajenih ledvic. Uspehi presaditev ledvic iz umrlega so nekoliko slabši, vendar v dobrih transplantacijskih centrih v prvih dveh letih ustrezno deluje že 80% transplantiраниh ledvic.

Glavna nevarnost za presajeno ledvico je zavrnitvena reakcija. V zadnjih letih imamo na razpolago dve novi zdravili, ki sta zelo pomembni za preprečitev zavrnitvene reakcije. Prvo zdravijo je cistostatik ciklosporin A, ki bistveno olajša potek po transplantaciji, zlasti pri otrocih, starejših bolnikih in bolnikih s sladkorno boleznijo. Uporaba tega učinkovitega, vendar zelo dragega zdravila zahteva veliko znanja, skrbno spremljanje njegove koncentracije v krvi in prilagajanje odmerka zdravila. V UKC to zdravilo nevrologi že od leta 1986 uporabljajo približno pri 2/3 presaditev. V letu 1987 pa so v UKC Ljubljana začeli uporabljati tudi monoklonska protitelesa. Če so ta protitelesa dana v pravem času, v več kot 80% prekinemo oz. nevtralizirajo zavrnitveno reakcijo.

V UKC Ljubljana kontrolirajo nevrologi bolnika, ki mu presajene ledvice od živega dajalca (brata) dobro delujejo že 16 let. Po sve-

• Po analizi, ki jo je naredila evropska zveza za dializo in transplantacije, nastopi okvara ledvic v 15 odstotkih primerov zaradi jemanja tablet proti glavobolu, včasih pa tudi zaradi neozdravljenih ledvičnih kamnov in vnetij.

Avtomat za štikanje v Libni.

tu pa so številni bolniki, pri katerih transplantišana ledvica povsem normalno opravlja svojo funkcijo že več kot 20 let.

V Sloveniji je okrog 300 bolnikov, ki čakajo na transplantacijo. Vsi dializni bolniki nimajo med najožjimi svojci primernega dajalca, tako kot so imeli to do sedaj štirje bolniki iz našega dializnega centra, zato čakajo na presaditev ledvice umrlega dajalca.

Tudi življenje s presajeno ledvico zahteva zelo skrbnega, discipliniranega bolnika, kvaliteta življenja pa je bistveno boljša. Omogoča celo materinstvo. V Sloveniji sta dve bolnici s transplantiранo ledvico zanosili in uspešno rodili. Zdravstveni delavci, ki skrbimo za bolnike s končno ledvično odpovedjo, prepuščamo v primeru, da je dializno zdravljenje pri bolniku uspešno in poteka brez zapletov, bolnikom samim odločitev ali želijo biti transplantiрани ali ne. Starejši bolniki, bolniki z zapleti na ožilju, v možganih in na srcu, celo bolje prenašajo dializo kot druge oblike zdravljenja. Otroci, mlajši bolniki in še nekatere skupine bolnikov srednje generacije pa živijo bistveno bolje z manj omejitv in se bolje počutijo po uspešni presaditvi ledvic. Hemodializa otrok pred puberteto, brez možnosti hitre presaditve, nima smisla. Tudi za mladostne diabetike je presaditev ledvice najboljša rešitev.

Dializni bolniki in zdravstveni delavci si želimo čim več transplantacij, ker bi to prihranilo znatna finančna sredstva pa tudi v združeno delo bi se vrnilo določeno število delavcev, ki so danes zaposleni le s polovičnim delovnim časom ali pa sploh ne.

Skupaj se bomo morali vsi truditi, da bi razvili bolj naklonjen, širši, bolj civiliziran odnos do bolnikov, ki potrebujejo kak organ za ohranitev življenja in za izboljšanje kvalitete življenja. Vnaprejšnja

privolitev in opredelitev za darovalca organov je zelo pomembna za mobilizacijo ljudi, za ustvarjanje solidarnostnega in sodelujočega vzdušja med prebivalstvom.

Predstojnik nevrološke klinike UKC Ljubljana prof. dr. Jože Drinovec, ki se je s svojimi sodelavci maksimalno angažiral za razvoj kadaverske transplantacije v Sloveniji, je že nekajkrat, ko je po TV ali radiu tekla beseda o transplantaciji, dejal: »Presajanje organov potrebujejo bolniki, ne mi, zdravstveni delavci!«

ančka šumenjak

Tokrat smo izbrali pesem Oddaljenost, ki jo je spesnila Ančka Šumenjak. To je kmetica iznad Škofje Loke, rojena leta 1922. Izdala je samostojno zbirko Pesmi med žetvijo, Oddaljenost pa smo vzeli iz knjige Lirika slovenskih pesnic, ki je namenila prostor številnim znanim in neznanim slovenskim ustvarjalkam.

oddaljenost

*Blizu so želje,
mislil so blizu,
a čez reko med nama
ni nobenih mostov.*

*Tako sva si blizu,
a sva kot otroka,
ki sta se zgubila,
pa ne znata domov.*

Velja ugotoviti:

upokojitev v prvi ali drugi polovici leta

Med vprašanji, ki jih zastavljajo zavarovanci strokovni službi, je zelo pogosto vprašanje, kdaj se upokojiti, da bo za bodočega upokojenca najugodnejše tako glede pravic iz delovnega razmerja kot glede pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Gre za vprašanje, ali se je bolje upokojiti pred 1. januarjem ali pred 1. julijem, oziroma po teh datumih, predvsem pa, ali je pokojnina lahko zaradi datuma upokojitve nižja ali višja.

Ce odgovorimo na ta vprašanja zgolj na podlagi zakonskih določil, lahko rečemo, da dolgoročno gledano, višina pokojnine ni odvisna od datuma upokojitve. Prihaja pa do razlik v višini pokojnine, ki imajo podlago v predpisih, pri sami odmeri pokojnine; te razlike pa se v naslednjem letu uživanja pokojnine izgubijo.

Razlike pri odmeri izhajajo iz 24. in 25. člena zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (v nadaljevanju: zvezni zakon). Po 24. členu tega zakona se starostna pokojnina odmerja od mesečnega povprečja osebnih dohodkov, ki jih je zavarovanec dobil v katerihkoli zaporednih desetih letih zavarovanja (od leta 1966 dalje — 102. člen zveznega zakona), ki je zanj najugodnejši. Za leto zavarovanja, iz katerega se vzame osebni dohodek za odmero pokojnine, se vzame koledarsko leto, v katerem je dobil zavarovanec osebni dohodek oziroma nadomestilo osebne dohodke najmanj za 6 mesecev zavarovalne dobe.

Po 25. členu zveznega zakona pa se osebni dohodki iz prejšnjih let zavarovanja valorizirajo glede na gibanje povprečja osebnih dohodkov vseh zaposlenih na območju republike. Osebni dohodki iz prejšnjih let, po katerih se po 24. členu odmeri pokojnina, se valorizirajo glede na povprečje osebnih dohodkov v zadnjem letu dela. Za zadnje leto dela se vzame zadnje koledarsko leto, v katerem je zavarovanec delal in dobil osebni dohodek najmanj za šest mesecev dela.

Po navedenem 24. in 25. členu se torej pokojnina odmeri od osebnih dohodkov v najugodnejšem desetletnem obdobju po tem, ko so ti valorizirani na vrednost zadnjega leta dela. Dejstvo, ali je zavarovanec v dejanskem zadnjem koledarskem letu dela dosegel 6 mesecev, je torej pomembno, saj se kot

zadnje leto dela, na katerega se valorizirajo vsi osebni dohodki, šteje tisto koledarsko leto, v katerem je zavarovanec delal najmanj 6 mesecev. Ker se vsi osebni dohodki valorizirajo na vrednost zadnjega leta dela glede na rast povprečnih osebnih dohodkov v tem zadnjem letu dela, se v primeru, če se zavarovanec upokoji pred 1. 7. v letu, njegovi osebni dohodki valorizirajo na leto pred tekočim letom. Če pa se zavarovanec upokoji po 1. 7. v letu, je v tem letu delal najmanj 6 mesecev in je njegovo zadnje leto dela tekoče koledarsko leto, njegove osebne dohodke pa je treba valorizirati na vrednost tega tekočega leta glede na porast povprečnih osebnih dohodkov v republiki v tem letu.

V prvem primeru je rast povprečnih dohodkov v republiki v preteklem letu znana po uradnih statističnih podatkih, pokojnino je možno dokončno odmeriti in tudi usklajevati z rastjo osebnih dohodkov v tekočem letu. V drugem primeru pa rast povprečnih osebnih dohodkov še ni znana, zato so določeni le začasni valorizacijski količniki, ki se lahko nadomestijo s končnimi količniki šele februarja prihodnjega leta, ko je rast povprečnih osebnih dohodkov v tekočem letu znana. Takrat je torej možno pokojnino tudi dokončno odmeriti.

Glede na 106. člen zveznega zakona, po katerem se preračun osebnih dohodkov izvaja postopno — do leta 1990, pa gre pri odmeri v drugem primeru za različne valorizacijske količnike za preračun dohodkov tudi na račun različne stopnje udeležbe rasti povprečnih osebnih dohodkov na zadnje leto dela, kar še otežuje pri drugem primeru presojo ali izračun, kolikšna bo pokojnina po dokončni odmeri.

Poskusili bomo obrazloženo prikazati na praktičnem primeru upokojitve v letu 1988, in sicer pred 1. julijem in po njem. Pri upokojitvi pred 1. julijem se bodo zavarovančevi osebni dohodki (od 1. 1. 1966 dalje) valorizirali z valorizacijskimi količniki za delen preračun osebnih dohodkov iz prejšnjih let dela na raven osebnih dohodkov iz leta 1987 (to je zadnje leto dela). V skladu s 106. členom zveznega zakona je pri teh količnikih upoštevana rast osebnih dohodkov v letu 1987 v višini 50%. Po tako povečanih osebnih dohodkih se izbere najugodnejše desetletno povprečje osebnih dohodkov in se odmeri pokojnina z upoštevanjem izredne uskladitve, ki znaša 20,43% oziroma 24,98%. Za prvi odstotek se poveča pokojnina, če je osebni dohodek oziroma osnova zavarovanja iz leta, ki je kot zadnji upoštevan za izračun pokojninske osnove, istovetno z zadnjim letom dela, za drugi odstotek pa, če to leto ni istovetno z zadnjim letom dela.

Praktično to pomeni, da se pokojnina poveča za 24,98% vedno, kadar najugodnejše desetletje tudi ni zadnje desetletje zavarovančevega dela. Na opisani način izračunano pokojnino je nato treba valorizirati po sklepih o uskladitvi pokojnin med letom (trenutno je to za 30% od 1. 1. 1988 dalje oz. od datuma uveljavitve pravice do pokojnine).

Pri upokojitvi **od 1. julija do 31. 12. 1988** se bodo zavarovančevi osebni dohodki valorizirali z valorizacijskimi količniki za delen preračun osebnih dohodkov iz prejšnjih let dela na raven osebnih dohodkov iz leta 1988 (ki je v tem primeru zadnje leto dela). Ker rast osebnih dohodkov v letu 1988 še ni znana, bodo ti količniki akontativno določeni tako, da se bo upoštevala rast povprečnih osebnih dohodkov v prvih treh mesecih tega leta v višini 50%. Po tako povečanih osebnih dohodkih se bo izbralo najugodnejše desetletje ter bo odmerjen akontativen znesek pokojnine, ki se bo izredno lahko uskladjal šele s 1. 1. 1989 z odstotki, ki še niso znani, v tekočo valorizacijo pa bo zajet šele s sklepi o uskladitvah pokojnin od 1. 1. 1989 dalje.

Seveda pa bo potrebno tako akontativno določeno pokojnino po februarju 1989, ko bo dokončno znana rast povprečnih osebnih dohodkov v letu 1988, dokončno določiti od datuma uveljavitve naprej, od 1. 1. 1989 dalje izredno uskladiti, v letu 1989 pa tudi tekoče usklajevati. Ne glede na to, ali je bila pokojnina uveljavljena pred 1. 1. 1989 pokojnino skladno s 106. členom zveznega zakona na novo določiti z upoštevanjem količnikov za preračun osebnih dohodkov v višini 75% rasti osebnih dohodkov, s 1. 1. 1990 pa 100% te rasti. To bo strokovna služba v začetku vsakega leta opravila ali z novim izračunom pokojnine ali pa s povečanjem že odmerjene pokojnine z določenim odstotkom, ki bo izračunan na podlagi razmerij med pokojninami za leta 1988, 1989 in 1990.

Na koncu lahko res pritrdimo trditvam, da so razlike pri upokojitvi glede na datum 1. julij, ni pa razlik iz pokojninskega zavarovanja glede na datum 1. januar. Razlike pri uveljavljanju pravic iz delovnega razmerja ob upokojitvi pa so lahko različne glede na to, ali jih zavarovanec uveljavi v decembru ali januarju. (višina odpravnine in podobno).

Svetovanje torej o tem, kdaj se upokojiti, ni lahko, odločitev pa je seveda prepuščena posamezniku, če lahko o tem sam odloča glede na določila zakona o združenem delu, oziroma zakona o delovnih razmerjih in samoupravnih aktov organizacij.

D. Ravnik

ne spreglejmo jih

Za potrošnika je pomembno, da za vsak izdelek, ki ga uporablja, pozna navodila za vzdrževanje. Z JUS predpisom je določeno, da morajo imeti oblačila všito trajno etiketo z oznako surovinskega sestava in s simboli za vzdrževanje. V programu vrhnjih oblačil šivamo etikete že od leta 1979 dalje, v programu srajce-bluze pa od leta 1986.

Te etikete so zelo pomembne, saj potrošnik običajno papirno etiketo zavrzhe, težko pa si za vsak artikel zapomni način vzdrževanja. Pri artiklih, za katere je pranje prepovedano, pa je tudi pomembno, da kemična čistilnica ve, po katerem postopku se blago čisti.

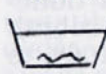
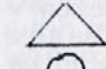
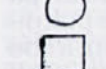

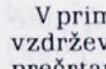
Zelo pomembno je, da so všite prave etikete.

Dolžnost potrošnikov — kupcev pa je, da se ob nakupu seznanijo z navodili. Razlago simbolov mora imeti vsaka trgovina s tekstilom na vidnem mestu.

Iz reklamacij potrošnikov ugotavljamo, da le-ti čestokrat nepravilno vzdržujejo izdelke (jih likajo ali perejo pri previsoki temperaturi). Izdelek mora biti pravilno vzdrževan, saj to vpliva na kvaliteto izdelka.

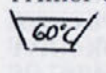
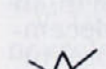

Za trajne dobrine običajno dobro pregledamo navodila o uporabi — vzdrževanju, pri tekstilu pa čestokrat prevladuje miselnost, da ni potrebno pogledati navodil.

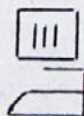
Simboli za vzdrževanja so:

	kad — navodila za pranje
	trikotnik — navodila za beljenje
	krog — navodila za kemično čiščenje
	kvadrat — navodila za sušenje
	likalnik — navodila za likanje.

V primeru, da je kateri od postopkov vzdrževanja prepovedan je simbol prečrtan, dovoljen postopek vzdrževanja pa je vpisan.

Primer etikete — navodil:

	Pranje pri temperaturi do 60°C, mehanično gibanje normalno, izpiranje normalno, ožemanje, gnetenje, ovijanje normalno
	Beljenje prepovedano,
	Dovoljena uporaba kemičnih čistil, ki destilirajo v temperaturnem območju med 150 in 210°C in imajo vnetišče med 38 in 60°C. Prisotnost vode strogo omejena, mehanično gibanje skrajšano in temperatura sušenja znižana.

Možnost izdelke obesiti, da odteče prebitek raztopine s kapljanjem in sušiti na vrvi.

Likanje pri temperaturi do 150°C.

Kot potrošniki moramo upoštevati navodila o vzdrževanju, kot proizvajalci pa moramo dati — všiti pravilne etikete.

Pripravila: M. Praznik

majhni nasveti

Tokratni majhni nasveti so drugače obarvani. Prejeli smo namreč »12 šefovskih zapovedi« prav za to našo rubriko. Ali jih je potrebno spoštovati ali ne, presodite sami... Še dobro, da niso vsi nasveti za vse sprejemljivi (vsaj tokrat)!

12 šefovskih zapovedi

1. Šef ima prav.
2. Šef ima vedno prav.
3. V slučaju, da ima podrejeni prav (kar nikoli ni mogoče), si oglej prvi zapovedi.
4. Šef na delovnem mestu ne spi, on počiva.
5. Šef ne žre, ampak se hrani!
6. Šef ne pije, on degustira!
7. Šef ne zamuja, on je službeno zadržan!
8. Šef ne zapušča delovnega mesta, on je potreben drugje!
9. Delavcu ni potrebno misliti, kajti namesto njega misli šef.
10. V slučaju, da ima delavec kakšno idejo, velja deveta zapoved.
11. Če slučajno delavec misli, mora misliti kot šef!
12. Za vse skupne uspehe je vedno zaslužen šef!

GOSTU LAHKO POGRNEM PRAŽNJI PRT, LAHKO PA GA PUSTIM ZA ČRVIVO MIZO...

Lepa je ta moja dežela na sončni strani Alp. Toliko lepote na majhnem prostoru. Raznoterosti, ki se ne ponavljajo. Vse to lahko radodarno ponudimo gostu ali pa ljubosumno zadržimo zase.

Lahko mu prijazno zaželimo dober dan ali pa zlovoljno odidemo mimo.

Mimogrede mu lahko povemo, da samo pri nas raste Blagajev volčjin, ali pa tisto pravljico o Zlatorogovem kraljestvu. Lahko nas pa to prav nič ne briga; saj je vseeno, ali tujec to ve ali ne.

Gostu lahko odrežemo debelo »kajlo« domačega kruha in mu natočimo tiste kapljice, ki je polna sonca, ali pa ga pustimo lačnega. Lahko mu... ali pa ne...

Teh »lahko« je nešteto.

Če jih bomo uresničili samo drobec, potem bomo bogatejši. Tako in drugače. Bo že držalo: turizem smo ljudje in turizem nas bogati.

Turizem nas bogati

Slovenija

mladi v svojem meseču

Mladina v skupni osnovni organizaciji tozda Commerce in DSS je bila nekaj časa precej pasivna. Še več — kar lep čas niso imeli predsednika. V samem predsedstvu je prišlo do precejšnje fluktuacije, nekaj članov je na bolniški oziroma porodniški. Ob odhodu prejšnje predsednice se je že kazala nedelavnost, saj je bila udeležba na sestanku minimalna, tako da funkcije sploh ni mogla predati. Potem je odšel še namestnik, in tako neorganizirani so mladi ostali do maja meseca.

No, čisto v miru tudi niso bili. Vendar so vsi poskusi, da bi le dobili vodstvo, propadli. Predlog, da bi bila predsednica ali Nika Filipi iz DSSS ali Suzana Korasa iz Commerce, ki sta obe zelo delavni in prizadevni, ni rodil sadov, kajti nobena ni hotela prevzeti funkcije. Nika pravi, da se ne čuti dovolj odločno za predsednico mladine, pa tudi sicer je precej angažirana. Suzana pa ima poleg ostalih obveznosti še šolanje ob delu in tako zasedena tudi ne bi mogla voditi osnovne organizacije. Pri tem je stvar zastala in mladine, kot da je ni. Problemi pa vendarle so in še kako se tičejo tudi mladih. Splošna kriza jih močno prizadene in težave se odražajo tudi v našem okolju.

Nič ne pomaga apatičnost, treba bo začeti z delom, pravi Nika Filipi, ki je po svojih najboljših močeh skupaj s Suzano Korasa v tem »mrtvem« obdobju le skušala kaj narediti. Končno so se uspeli dobiti v primernem številu in izbrati svoje vodstvo. Takoj so sklicali tudi sejo vseh predsednikov mladine Labodovih tozdov, da dorečejo vsebino letošnjega majskega srečanja. Eno s tem v zvezi že velja — kviza tokrat ne bo, bo pa okrogla miza na temo problematike mladih v Laboda. Med temi je tudi prešibak glas mladincev, ki dlje od iznašanja svojih stališč in mnenj ne pridejo. Bo okrogla miza odgovorila takoj?

Da bi bili mladinci v samem novomeškem delu Laboda še močnejši, so na omenjenem sestanku ponovno podprli že staro idejo po združitvi mladine Ločne, Commerce in DSSS. V Ločni je mladina sicer

bolj aktivna, se redno sestaja in jo je čutiti. Zakaj ne bi združili glasove in skupno zastopali interese mladih? O tej ideji in o pobudi za obeležitev dneva mladosti ter o bodočem delu sploh so se mladi pogovorili na svojem skupnem sestanku in na njem tudi dorekli vsebino in obliko letošnjega srečanja na Sromljah, ki bo 28. maja. Pred skupnim sestankom mladih Laboda pa so se uspeli ponovno organizirati tudi mladinci v DSSS in Commerce.

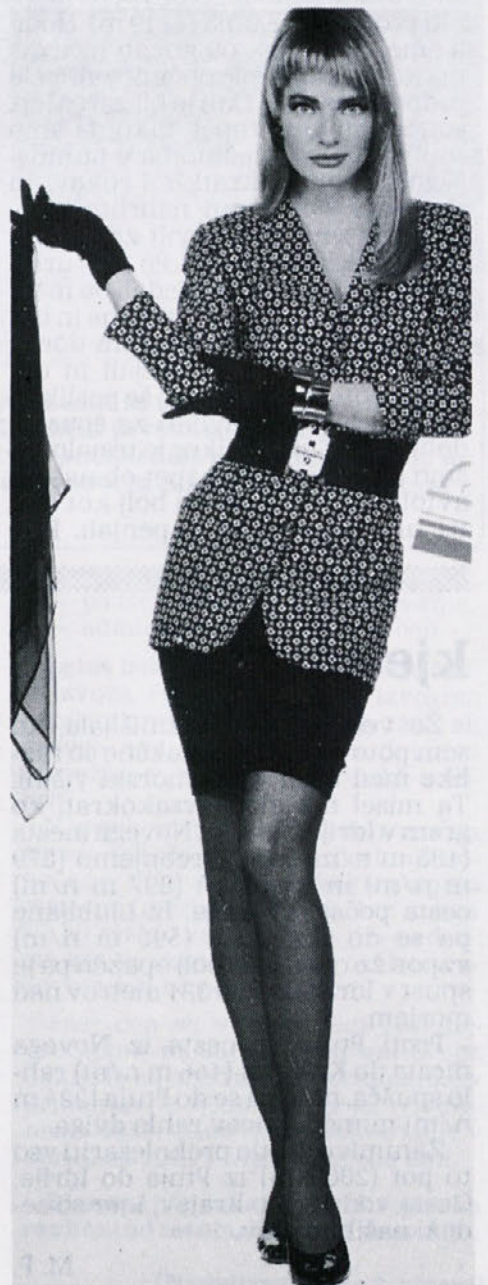
zakaj mladi odhajajo?

Posebno pereče probleme z odhodi mladih kadrov imajo v tozdu Tip-top. Po svoje je to razumljivo, saj je v Ljubljani izbira za delo večja. Mladi pa si žele čim boljši zaslužek (kdo si ga ne?!) in seveda čim lažje delo. Za tekstilno industrijo je to dvoje težko uveljaviti. Zato bežijo v druge poklice. O tem vprašanju razmišlja vodja proizvodnje **Angelca Blatnik**, ki skupaj s poslovno sekretarko tozda ter vsemi odgovornimi v proizvodnji posveča mladim veliko pozornosti: »V Tip-topu posvečamo mladim veliko pozornosti, veliko truda in končno tudi denarja. Učinek pa je — v primerjavi z vložnim — vse prej kot zadovoljiv. Po uspešno zaključenem pripravništvu kar polovica mladih zapušča Tip-top in se v večini primerov zaposli izven konfekcijske stroke. Zaradi tega porabimo tudi 50 odstotkov več sredstev za štipendiranje in izobraževanje kadrov, kot bi bilo potrebno, če bi mladi vztrajali v poklicu, za katerega so se izšolali. Dokaj neuspešni smo tudi pri zaposlovanju kadra s 5. stopnjo izobrazbe, to je organizatorjev dela v proizvodnji. Vse to nam vsiljuje razmišljanje, da z obstoječo metodo nagrajevanja še nismo uspeli zadržati selitev kadrov iz proizvodnje v administracijo in to izven tozda in delovne organizacije. Žal pa bo tako še vse dotelej, dokler ne bo dobilo proizvodno delo ustrezne veljave tudi skozi osebni dohodek, še posebno v primerjavi s pisarniškimi deli, in to v razmerju, kakršnega je industrijsko razviti svet že kdaj priznal. Seveda pa je osebni dohodek le eden od razlogov za odhode mladih, vsekakor pa je med vsemi najmočnejši.«

mini osvaja svet

Moda je vedno znova čudežna, vedno znova premaga vse. Mini, ki se je nekaj prejšnjih sezon še bolj sramežljivo spogledovalo z vsakdanjim načinom oblačenja, je letos prodrli. Zakaj pa ne, si rečejo vsi po vrsti. Enostaven je, lahkoten, vesel. Za mlade je včasih krajši od blejzerja, ki ga pokriva, za tiste v zrelejših letih pa tam nekje okoli kolen. Za mlade je mini novost in ta je vedno vabljiva... Za malce starejše pa je to dolžina njihove mladosti...

Zato — hura za mini, ki je osvojil svet. Ni pomembno, če niso noge po vseh najstrožjih zapovedih, pomembno je, da se v njem dobro počutimo.

bili smo na kumu

Labodovi planinci smo se 23. aprila odpravili skupaj s krkaši na prijeten pomladni izlet. Bil je tudi malce naporen, še posebno za tiste, ki smo se v višave vzpenjali prvič — pa še brez kondicije povrhu.

Pot smo pričeli, jasno, na novo-meški avtobusni postaji in se nato skozi Šmarjeto, Mokronog in Krmelj pripeljali do Šentjanža. Tu je bila naša prva postaja. Peš, kot se za planince spodobi, smo jo mahnili v pol ure hoda oddaljene Murnce, kjer smo se poklonili spominu na narodnega heroja Milana Majcna. Po vrnitvi v Šentjanž smo pot nadaljevali do Radeč, kjer smo imeli priložnost nakupovati v industrijski prodajalni tovarne otroške konfekcije Kors, pa tudi za sprehod in ogled kraja je bilo dovolj časa.

Avtobus nas je nato odpeljal do Hrastnika, odkoder smo jo peš mahnili proti vrhu Kuma (1219 m). Hodili smo večinoma po gozdu in travnikih ter spotoma občudovali cele preproge cvetic. Dan je bil zares lep, sončen in zelo topel, tako da smo sopihali v hrib večinoma v pumparicah, majčki s kratkimi rokavi in seveda z obveznim nahrbtnikom. Večkrat smo se ustavili za kratek počitek pa spet naprej. Po treh urah hoda smo končno zagledali 56 m visoki RTV stolp, še ena strmina in bili smo na vrhu. V planinskem domu smo pomalicali, se odžejali in odpočili, potem pa se zunaj še poslikali in se začeli pripravljati za spust v dolino. Dve uri, kolikor je trajalo, da smo bili v Podkumu spet ob našem avtobusu, sta se vlekli bolj kot one tri ure, ko smo se vzpenjali. Pre-

pričana pa sem, da ob pogledu nazaj, na vrh v daljavi ni bilo nikomur žal, da ga je osvojil.

Pred povratkom domov smo se ustavili še na Bogenšperku, zelo lepo urejenem gradu, ki pa ga sicer še vedno obnavljajo. Tu je 20 let živel in deloval Valvazor in zelo zanimivo je bilo prisluhniti pripovedi o njegovem življenju. Celo v njegovi tiskarni smo bili, za spomin pa smo dobili originalni odtis njegovega gradu, ki ga je napravil naš vodič.

Bil je dolg, naporen, ampak čudovit dan. Le kdo bi slutil, da nas bo naslednje jutro pozdravil sneg!

Tokrat sem bila prvič z Labodovimi planinci, ampak prav gotovo ne zadnjič. Pridružite se nam kdaj tudi vi, ne bo vam žal!

ZDENKA

zmrzal je veliko uničila

Po mili zimi je prišla s pomladjo tudi hujša zmrzal, ki je na že cvetočem sadnem drevju naredila veliko škode. Mnogi so dejali, da so tisto noč »vse potrgali in vse pobrali«. Ocena škode na Sromljah v našem rekreacijskem centru je kar visoka. Pomrznil je ves ribez in zgodno sadje — to so marelice, češnje in višnje.

Pričakovati pa je le polovico pridelka pri hruškah in jabolkah.

Tudi letos nam je mraz uničil veliko pridelka, ki je sicer zavarovan. Idile, ki jo je prinesla pomlad v ta miren in lep kraj, pa tudi to dejstvo ne more zmanjšati.

kje smo?

Že večkrat sem razmišljala, ko sem potovala v tozd, kakšne so razlike med kraji v nadmorski višini. Ta misel me obide vsakokrat, ko grem v Idrijo, saj se iz Novega mesta (185 m n/m) proti Trebnjemu (279 m n/m) in Ljubljani (297 m n/m) cesta počasi vzpenja. Iz Ljubljane pa se do Godoviča (595 m n/m) vzpon že občuti, še bolj opazen pa je spust v Idrijo, ki leži 331 metrov nad morjem.

Proti Ptujju se cesta iz Novega mesta do Krškega (166 m n/m) rahlo spušča, nato pa se do Ptujja (224 m n/m) mimo klancev rahlo dviga.

Zanimivo bi bilo prekolesariti vso to pot (280 km) iz Ptujja do Idrije. Cesta vodi mimo krajev, kjer so sežeži naših tozdiv.

M. P.

